

ПОСТАТІ, ПОДІЇ, ПОВІДОМЛЕННЯ

Фундатору природоохоронної науки в Україні Степану Стойку
виповнилося 100 років

14 березня 2020 р. своє 100-річчя святкував Стойко Степан Михайлович - доктор біологічних наук, професор, дійсний член УЛАН, почесний член Українського ботанічного товариства, лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки.

Степан Стойко народився 14 березня 1920 року в с. Кричево Тячівського району Закарпатської області, закінчив Львівський сільськогосподарський інститут. Під керівництвом академіка П. Погребняка у Інституті лісу АН УРСР 1955 р. захистив кандидатську, а 1969 р. – докторську дисертацію про дубові ліси Карпатської гірської системи.

Діяльність ученого пов'язана із Львівським лісотехнічним інститутом, Львівським державним природознавчим музеєм АН УРСР, Львівським відділенням Інституту ботаніки АН УРСР, Інститутом екології Карпат НАН України. За сумісництвом Степан Михайлович понад 20 років працював на географічному факультеті Львівського національного

університету імені Івана Франка.

Наукова діяльність С. Стойка охоплює фітосозологію, лісову екологію, флористику, біологію деревних порід, лісову термінологію, історію науки, охорону природи. У цих галузях учений опублікував самостійно та у співавторстві 10 наукових монографій, 3 навчальні посібники з охорони природи та понад 400 наукових статей (понад 40 – у закордонних журналах). Основні наукові монографії: “Заповідники та пам'ятки природи Українських Карпат” (1966), “Охорона природи Українських Карпат і прилеглих територій” (1980), “Флора і рослинність Карпатського заповідника” (1982), “В. И. Вернадский. Жизнь и деятельность на Украине (1984–1988)”, “Заповідні екосистеми Карпат” (1991), “The East Carpathian biosphere reserves (Біосферний резерват “Східні Карпати”)” (1999), «Раритетний фітогенофонд західних регіонів України (Созологічна оцінка й наукові засади охорони)», (2004), “Ужанський природний національний парк. Поліфункціональне значення” (2008).

З метою збереження раритетного фітоценофонду професор С. М. Стойко був ініціатором видання «Зеленої книги України» (1987 р.), в якій обґрунтував синфітосозологічний індекс оцінки раритетних фітоценозів і описав, у співавторстві з Л. О. Тасенкевич, понад 40 рідкісних лісових синтаксонів.

Професор С. Стойко сформував концепцію поліфункціонального значення природно-заповідного фонду, обґрунтував функціональну класифікацію заповідних територій, яка стала основою для формування мережі природно-заповідного фонду в Україні.

Вивчаючи катастрофічні екологічні явища в Карпатах, С. М. Стойко з'ясував природні й антропогенні причини виникнення небезпечних паводків у 2000, 2002, 2010 рр. та обґрунтував лісівничі, екологічні й організаційні заходи боротьби з ними, які актуальні й понині.

Професор Степан Стойко є також відомим громадським діячем, ініціатором важливих природоохоронних ініціатив. Він тривалий час був заступником голови Наукової ради з проблем біосфери в Західному науковому центрі АН УРСР, очолював Львівське обласне відділення Українського товариства охорони природи, обирався Головою Ради Львівського будинку вчених. Завдяки його зусиллям в Україні було створено Карпатський державний

заповідник (1968), Карпатський біосферний заповідник (1993), а також низку національних природних парків, таких, як Карпатський (1980), Шацький (1983), Яворівський (1998), Ужанський (1999) і Сколівські Бескиди (1999).

Для збереження природних умов місцевостей, де відбувались важливі історичні події в житті України, професор Степан Стойко обґрунтував потребу створення ландшафтних історичних заповідників. Зокрема, для збереження етнографічної спадщини на Гуцульщині, Бойківщині, Лемківщині він обґрунтував нагальну необхідність створення етнографічних заповідників.

Пізніше (2006 р.) – концепцію створення ландшафтно-меморіальних парків та пам'яток. На основі усвідомлення наслідків антропогенного впливу на біосферу, що спричинили збіднення біологічного та екосистемного різноманіття. Неоціненною є роль Степана Михайловича у питанні збереження унікальних екосистем Карпатського регіону. За результатами наукових досліджень, з метою збереження у природному стані типових або унікальних природних та історико-культурних комплексів та об'єктів, організації різних форм туризму, в першу чергу екотуризму, а також організації еколого-освітньої роботи. Завдяки старанням ювіляра регіональний ландшафтний парк "Надсянський" є складовою частиною польсько – словацько – українського біосферного резервату "Східні Карпати", який комісія МАБ ЮНЕСКО внесла в 1999 р. у міжнародну мережу біосферних резерватів.

Професор Степан Стойко є в числі українських науковців, які спільно з польськими природоохоронцями обґрунтували доцільність створення на базі існуючих у прикордонні заповідних територій міждержавного біосферного резервату "Розточчя", українську частину якого комісія МАБ ЮНЕСКО включила у 2011 р. у міжнародну мережу біосферних резерватів.

У 2019 р. на річних зборах НТШ професор Степан Стойко запропонував законодавчу ініціативу до Верховної Ради України «Про створення ландшафтних історичних та етнографічних заповідників України», яка зараз розглядається відповідними державними установами.

Професор Степан Стойко – Почесний і Дійсний член Наукового Товариства Шевченка.

І зараз С. Стойко активно займається проблемами охорони природи рідного краю, а також питаннями належного збереження етнографічної, культурної, історичної і меморіальної спадщини, як національного надбання України.

З нагоди Вашого славного 100-літнього ювілею прийміть найщиріші побажання доброго здоров'я, щастя, благополуччя, родинного затишку. Нехай завжди Вас супроводжують творча наснага і оптимізм, а нагородою Вам буде Божа благодать й щира пошана від усіх, хто йде з Вами праведним життєвим шляхом.

Члени редакційної колегії часопису

ВІТАЄМО ЮВІЛЯРА

24 березня 2020 року виповнилось 50 років відомому вченому-географу Біланюку Володимирі Івановичу, кандидату географічних наук, декану географічного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка.

Народився Володимир Іванович у с. Вербилівці Рогатинського району Івано-Франківської області. У 1993 р. закінчив географічний факультет Львівського державного університету імені Івана Франка та отримав кваліфікацію “Географ. Викладач”. У вільний від навчання час працював лаборантом кафедри фізичної географії (1992–1993 рр.). У 1993–1996 рр. навчався на денній формі аспірантури Львівського державного університету імені Івана Франка.

У 1999 році захистив кандидатську дисертаційну роботу на тему: “Вплив трас магістральних трубопроводів на гірськокарпатські ландшафтні структури” зі

спеціальності 11.00.01 – фізична географія, геофізика і геохімія ландшафтів. У роботі автор запропонував практичні рекомендації щодо запобігання аварійних ситуацій на магістральних трубопроводах та обґрунтував заходи з екологічної безпеки в Українських Карпатах.

З 1996 р. працював асистентом кафедри фізичної географії, а з 2001 р. – доцентом цієї ж кафедри. У 2004 р. присвоєно вчене звання доцента. У 2001–2003 рр. перебував на посаді завідувача Чорногірського географічного стаціонару (за сумісництвом).

У 2004–2011 рр. виконував обов’язки заступника декана географічного факультету з навчально-виховної та наукової роботи. З 2011 р. і до цього часу – декан географічного факультету. Власне на посаді декана факультету Володимир Біланюк показав себе як яскрава особистість, хороший менеджер і вмілий організатор. Відзначимо вболівання ювіляра за долю рідного факультету виражене в одній із промов: “...У непростий час, географічний факультет Франкового університету залишається найбільшим профільним факультетом в Україні. Основною метою майбутнього розвитку є досягнення високих стандартів наукових досліджень, прискорення процесу інтеграції студентів у європейський простір та забезпечення студентського дозвілля, формування у молоді патріотизму, екологічної культури, активної громадянської позиції... Глибоко переконаний, що зерна професійності, правди і справедливості з часом дадуть хороший врожай у різних куточках України...”.

Декан факультету Володимир Біланюк виступає організатором численних міжнародних наукових конференцій і семінарів, є постійним учасником журі Всеукраїнських учнівських олімпіад, конкурсу “Юний географ”, Всеукраїнських студентських олімпіад і Всеукраїнських конкурсів студентських наукових робіт з географії.

У 2003–2005 рр. брав участь у міжнародному проекті ЮНЕСКО “Дністер” у рамках дослідження трансформаційних процесів в басейні Верхнього Дністра. У 2020 р. виконавець держбюджетної теми ВФ-10П “Моделювання стратегій менеджменту лісових ландшафтів Карпат за сценаріями зміни клімату” (номер державної реєстрації 0120U102200). За період

наукової та освітньої діяльності виступав виконавцем науково-дослідних тем у межах робочого “Структура, динаміка і сучасний стан ландшафтів Західного регіону України” (номер державної реєстрації 0112U003246), “Просторово-часова організація ландшафтів Волино-Поділля, Українських Карпат і Кримських гір” (номер державної реєстрації 0115U003692), “Еволюція, структура, динаміка та оптимізація геокомплексів Українських Карпат і Західно-Українського краю” (номер державної реєстрації 0118U000594).

Головними напрямками його наукової діяльності є вивчення географічних закономірностей виникнення природних та антропогенно-спровокованих катастроф та пошук шляхів оптимізації післякатастрофічних станів геосистем, розроблення наукових основ раціонального природокористування, сталого розвитку і збереження ландшафтного різноманіття.

У 2016 р. під науковим керівництвом Володимира Біланюка захистив дисертаційну роботу Євген Тиханович на тему “Поширення і динаміка лавинних природних територіальних комплексів в Українських Карпатах”. Зараз він керує дисертаційними дослідженнями двох аспірантів.

Автор понад 100 наукових і навчально-методичних праць, співавтор низки колективних монографій: “Львівська область: природні умови та ресурси” (2018), “Природничі проблеми національної безпеки України у викликах новітньої історії” (2019), “Національна безпека України у викликах новітньої історії” (2020). У цих наукових працях висвітлено аналіз надзвичайних ситуацій природного характеру та екологічної безпеки держави, що є пріоритетними напрямками досліджень в Україні. Опираючись на досвід освітньої роботи ювіляром опубліковано низку навчальних та навчально-методичних посібників: “Загальна гідрологія” (2020), “Безпека життєдіяльності” (2017), “Практикум із “Загальної гідрології” тлщо.

Володимир Біланюк є заступником голови редакційної колегії “Вісника Львівського університету. Серія географічна”, членом редакційної колегії наукового видання “Проблеми геоморфології і палеогеографії Українських Карпат і прилеглих територій”.

За багаторічну плідну працю, високий професіоналізм, вагомий внесок у підготовку кваліфікованих фахівців і розвиток національної освіти Володимира Біланюка нагороджено подяками ректора Львівського національного університету імені Івана Франка (2011, 2013), грамотою Головного управління освіти і науки Львівської обласної державної адміністрації (2011), грамотою Хустської районної ради і районної державної адміністрації (2012), дипломом міського голови Львова (2013), подякою Чернівецької обласної державної адміністрації (2013), подякою Департаменту освіти і науки Кіровоградської обласної державної адміністрації (2014), подякою Львівської обласної організації профспілки працівників освіти і науки України (2015), почесними грамотами Львівської обласної державної адміністрації (2016, 2019), подякою Міністерства освіти і науки України (2017), грамотою Департаменту освіти і науки Львівської обласної державної адміністрації (2019), медаллю ім. Святого Володимира (2019).

Володимир Іванович є членом науково-методичної комісії Міністерства освіти і науки України і членом Вченої ради Українського географічного товариства. У 2017 р. він обраний член-кореспондентом Академії вищої освіти України, а нещодавно Вчена рада Львівського національного університету імені Івана Франка рекомендувала його до відзначення державною нагородою “Заслужений працівник освіти України”.

Географічна родина щиро і сердечно вітає ювіляра і бажає міцного здоров'я, творчого настрою і людського щастя! Нехай географічний факультет надихає Вас на реалізацію задуманого і нові звершення. Нехай поруч завжди будуть надійні і вірні друзі та колеги. Залишайтеся й надалі таким людяним, толерантним і щирим.

Колектив географічного факультету
Львівського національного університету імені Івана Франка
Редколегія часопису

**НОВИЙ ПРИКЛАД ЕФЕКТИВНОСТІ МІЖДИСЦИПЛІНАРНОГО
ІСТОРИЧНОГО Й СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНОГО АНАЛІЗУ ДЕРЖАВИ****Відгук на книгу:****Монолатій І. Сила Західноукраїнської Народної Республіки: вибрані питання потенціалу, безпеки і дипломатії держави. – Івано-Франківськ: Лілея – НВ, 2020.**

Відомий український історик та етнополітолог І. С. Монолатій є автором багатьох оригінальних монографічних досліджень, присвячених різним аспектам етнополітичних взаємин в Галичині впродовж XVIII–XX ст. та відображенню національної історії в культурних краєвидах сучасних міст¹. Але одна з останніх його книг є результатом широкого використання міждисциплінарних підходів і зокрема – суспільно-географічних та геополітичних. Йдеться про працю «Сила Західноукраїнської Народної Республіки: вибрані питання потенціалу, безпеки і дипломатії держави», яка вийшла цього року в івано-франківському видавництві «Лілея-НВ».

Історія ЗУНР є достатньо добре відображеною в науковій літературі. Але І. С. Монолатій підійшов до її вивчення з дещо іншого погляду, а саме – через застосування такого поняття, як сила держави. Це новаторський і креативний підхід в історичних дослідженнях, адже поняття сили є незвичним для історичних пошуків та дискурсів і водночас одним з ключових в геополітичному аналізі та в дослідженні міжнародних відносин. Як зазначав відомий американський політолог і геополітик українського походження А. Камінський: «Сила в широкому сенсі (географічному, економічному, мілітарному, культурному та ін.) є серцевиною міжнародних відносин»². Для спільноти українських географів важливо, що в понятті силового потенціалу одними з провідних є географічні елементи – територія, природні ресурси, демогеографія та ін. Тому в українській геополітичній літературі поєднаність таких складових держави, як розміри території, кількість, розселення та етнокультурний склад населення, природні ресурси й стан економіки, кількість і якість збройних сил, ефективність державного апарату, прийнято ще називати сукупним геополітичним потенціалом.

І географічна аналітика щодо оцінки потенціалу ЗУНР є широко представленою в книзі І. С. Монолатія. Спираючись на підходи американських фахівців в галузі геополітики Дж.-Дж. Стоесінгера та В. Ферріса, він послідовно характеризує елементи силового потенціалу ЗУНР за такими блоками: 1) територія, населення, збройні сили; 2) форма правління; 3) економічний потенціал. Оскільки емпіричних даних, які повною мірою розкривали б основні риси території ЗУНР та її демографічний потенціал, є недостатньо, то автор, відзначаючи «брак достовірності показників», застосовує порівняльний аналіз різних аналітичних матеріалів, який дає змогу окреслити найбільш обґрунтовані кількісні параметри.

Окрім аналізу формальних показників в оцінках державної території та демографічного потенціалу ЗУНР, І. Монолатій акцентує увагу і на низку якісних характеристик, зокрема, тому факті, що Західноукраїнська Народна Республіка стала однією з перших в Європі держав, яка в основу своєї території поклала етнопонаціональний принцип, тобто географію українського народу в кордонах Австро-Угорської імперії без огляду на внутрішні адміністративні межі. Такий підхід створював для ЗУНР передумови для більшої культурної

¹ Лише окремі з них: Монолатій І. С. Етнопонаціональні спільноти у Галичині (1867 - 1914 рр.): теоретико-методологічні засади дослідження // Пробл. історії України XIX - початку XX ст. - 2005. - Вип. 9. - С. 275-289; Монолатій І. Від контактів до співпраці: соціально-економічне становлення та культурний розвиток німців у Галичині (1772 - 1940). Коломия : Вік, 2002. - 228 с.; Монолатій І. С. Разом, але майже окремо. Взаємодія етнополітичних акторів на західноукраїнських землях у 1867 - 1914 рр. : монографія / І. С. Монолатій. - Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 2010. - 735 с.; Монолатій І. С. Інші свої. Політична участь етнічних акторів пізньогабсбурзьких Галичини і Буковини: [монографія]. - Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 2012. - 430 с.; Монолатій І. С. Діри пам'яті. Як пам'ятаючи, місто забуває. Івано-Франківськ: Лілея – НВ, 2017. – 160 с.

² Камінський А. Вступ до міжнародних відносин. – Львів: Світ, 1995. – 144 с.

однорідності, дуже важливі для функціонування органів влади та вольової мобілізації всієї людності задля досягнення спільних політичних цілей. Але на території ЗУНР залишалися дві великі етнічні меншини, польська та єврейська, від вектора політичної активності яких залежали і перспективи ЗУНР. Автор наводить низку фактів, які засвідчують добре розуміння керівництвом ЗУНР потреби налагодження діалогу з цими меншинами. Зокрема, ним було надано різнобічні політичні права, у тому числі й національно-персональну автономію. Але цей діалог, як підкреслює І. С. Монолатій, був однобічним, «радіше рухом в одному напрямку, грою «в одні ворота» через те, що етнічні меншини не були готовими на той час спільно працювати над розбудовою ЗУНР.

Значну увагу приділяє автор й економічним та дипломатичним аспектам сукупного геополітичного потенціалу ЗУНР, виділяючи, зокрема, прикрі провали державних органів в організації зовнішньої торгівлі та зовнішньополітичних взаємин через недостатність та невідповідність відповідних кадрів, що у сукупності послаблювало й збройні сили цієї держави та не сприяло формуванню її позитивного міжнародного іміджу. Хоча в здійсненні так званої «діаспорної дипломатії», тобто в підключенні до української проблематики різних груп української діаспори, ЗУНР, а згодом і її еміграційний уряд, мали помітні здобутки.

Іван МОНОЛАТІЙ

СИЛА ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ:

*Вибрані питання потенціалу,
безпеки і дипломатії держави*

Івано-Франківськ
«Лілея-НВ»
2020

Новизною праці І. Монолатія є спроба аналізу інтелектуального та інформаційного потенціалу ЗУНР, включаючи оцінку підготовленості інтелігенції до державної роботи, наявності інформаційних комунікацій та проведення інформаційної політики і для своїх

громадян, і для зовнішнього світу. Свої висновки автор робить на основі використання широкої сукупності історичних документів та аналітичних матеріалів.

Оригінальною є спроба використання різних сучасних зарубіжних моделей інтегральної оцінки силового потенціалу держав з використанням різних математичних формул. Ефективність застосування цих підходів в історично-географічному аналізі потребує додаткової перевірки, але їхнє використання дало змогу автору зробити логічний висновок про те, що найбільшим геополітичним потенціалом ЗУНР володіла в листопаді 1918 – червні 1919 року, а далі через різні об'єктивні та суб'єктивні причини його значення неухильно зменшувалося.

Отже, з урахуванням оригінальності ідеї, вагомості та новизни одержаних результатів, книга І. С. Монолатія «Сила Західноукраїнської Народної Республіки: вибрані питання потенціалу, безпеки і дипломатії держави» (Івано-Франківськ: Лілея – НВ, 2020) є піонерним та оригінальним науковим дослідженням, в якому розкрито в історичному розрізі основні складові сукупного геополітичного потенціалу ЗУНР. Завдяки міждисциплінарному аналізу, книга є цікавою з пізнавального огляду не лише для істориків, але й фахівців в галузі географії. Запропонована автором методологія всебічного історичного дослідження силового потенціалу має усі підстави для її застосування щодо інших держав минулого.

М. С. Дністрянський, доктор географічних наук, професор